

SLOVENIJA

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Gospodska 12 — Naročnina četrletno 15 din, za pol leta 30 din, za vse leto 60 din — Posamezna štev. 2 din — V zamejstvo za vse leto 90 din — Poštnoček rač.: Ljubljana 16.176 — Rokopisov ne vračamo — Oglasi po tarifu — Izhaja vsakega 1., 11. in 21. v mesecu — Tiska tiskarna M. Hrovatin v Ljubljani

Majhne ali velike države?

Naši bralec se utegnejo še spominjati sestavka švicarskega pisatelja Fritza Ernsta o »Minljivosti velike države«, ki smo ga priobčili v izvlečku v lanski 44. številki. V njem je Ernst izčrepno dokazal z dejstvi iz zgodovine, da ne daje velikost države poročstva niti za varnost niti za dolgotrajnost, prav kakor majhen obseg države še ne pomeni nevarnosti zanjo. Zgodovina kaže marveč, da so trajale majhne države dalje kakor velike, da so pred vsem v Evropi velike državne tvorbe, ki so bile zognete iz majhnih ali srednjih ozemelj, trajale primeroma kratko dobo.

Na videz v popolnem nasprotju s temi izvajanjami je pa sestavek, ki ga je napisal vojaški izvedenec laškega obzornika »Critica fascista« o vojni bodočih časov. Pisec omenja bolj in bolj naraščajoče tehniziranje novodobne vojne, ki ji morejo biti kos le industrielle velike sile. Iz tega pa izvaja, da bodo majhne države sploh zginele.

Ta sklep je pa le na videz pravilen. Brez dvoma morejo samo velike industrielle sile razviti svojo vojno moč do takšne mere, da se vsaj zdi, da je vsak odpor proti njim zastonj. Zdi se — toda prav zgodovina sedanje vojne dokazuje tudi nasprotno. Opozorimo naj samo na finško-rusko in grško-italijansko vojno. In če gremo stvarem do dna, tedaj vidimo, da si morejo tudi majhne države ustvariti izdatno tehnično vojno moč kakor na primer Švedska ali Švica. Iz tega sledi, da je razmerje med državo z veliko in državo z majhno tehnično vojno močjo ali tako imenovanim vojnim potencialom natančno isto, kakor je bilo od nekdaj. In če je bila kljub temu, na videz za majhne države brezizglednemu razmerju sil nasproti velikim državam, živiljenjska moč in odpornost majhnih držav zmeraj v zgodovini večja kakor trajnost in odpornost velikih sil, tedaj res ne vidimo, zakaj naj bi se to spremenilo prav in šele odslej naprej.

Sicer bi pa opozorili še na relativno vrednost vseh pojmov in pojmov političnega živiljenja. Kedaj se prav za prav neha majhna država in začenja velika? In ali je kar tehnična vojna moč velikih držav stalna in ne podvržena nepretrgani meni? Nekaj primerov iz sodobnega političnega sveta bo stvar najbolje ponazorilo. Vzemi na primer Italijo in Ameriko. Gotovo je bila tehnična vojna moč Italije, posebno če jo vzamemo z golj statično, v začetku sedanje vojne večja, v celoti vzeta še morebiti precej večja kakor ameriška. Ali prav tako se lahko reče, da je danes že precej manjša in da se bo zaradi skoraj neomejenih razvojnih mogočnosti ameriške industrije to razmerje še naprej večalo v neprilog Italije, in če bo oboroževanje še dolgo trajalo, tedaj bo kmalu nekako takšno, kakor je danes na primer med Italijo in Švedsko. Saj na dolgo dobo niti mnogo močnejša tehnična vojna moč Nemčije ne bi imela izgledov, kosati se z ameriško. To priznavajo tudi resnejši nemški listi sami, ki sicer ne dvomijo o razvojnih mogočnostih ameriške vojne moči, toda obenem tudi poudarjajo, da bo čez leta, ko bo ta mogla resno šteti, vojna že davno končana.

Iz vsega lega pa sledi, če bi veljal nauk omenjenega obzornika, da bi Italija in Nemčija sploh ne bili smeli vojne začeti. Ker sta je pa vendorle začeli, je očitno, da ne gledata na razvoj in mogočnosti vojne zgolj s stališča tehnične vojne moči, ampak pred vsem s popolnoma drugih vidikov, pri katerih je še mnogo bolj važna od tehnične pripravljenosti tehnična izurenost in duh vojščaka. V okvir pričevanja sestavka ne spada, da bi se spuščali v njihino oceno na eni ali drugi strani, gotovo pa je, da sta pri malih narodih lahko prav tako velika kakor pri velikih.

Dosedanji zgodovinski razvoj torej prav nič ne dokazuje, da bi bile majhne države

vnaprej obsojene na pogin. Navzlic temu pa vendar nočemo trditi, da bi bila **popolnoma neodvisna**, samostojna majhna država nekaj, kar bo v vsakem primeru ostalo. Še več, že za danes se lahko reče, da takih držav niti ni več. Vsak hip doživljamo, da posegajo večje države v področje malih na način, ki pomeni očitno kršenje njihne meddržavne suverenosti. Na drugi strani pa se čedalje močnejše uveljavlja novodobno gospodarstvo, ki more uspevati le ob bolj in bolj neoviranih mednarodnih izmenah gospodarskih dobrin in surovin, torej ob bolj in bolj neoviranem prometu. Ta izmena hoče že dejansko nujno odstraniti vse tisto, kar bi utegnilo njo samo ovirati. K temu pa spada bolj ali

manj sleherna državna neodvisnost, pri čemer je jasno, da jo ovirajo manjša gospodarska telesa že zaradi svoje manjše razsežnosti in producentske sposobnosti bolj od velikih. Res neodvisnih majhnih držav torej danes skoraj ni. Pač pa se lahko reče po drugi strani, da so zvezne države velikobritanskega vladarstva navznoter in navzven mnogo bolj neodvisne kakor oblikovno neodvisne majhne države. Ta vzporedba nam kaže tudi pot, po kateri bodo majhne države morale iti, v svojo lastno korist bolje prej kakor slej. Kajti sicer se jim bo zgodilo, da bodo izčrpavale svoje moči v narodovitnem omovanju in nepretgrani strahu, da jih ne zajame kakšna svetovna vlahra, namesto da bi jih posvečale rodovitnemu delu za svoj narod, to se pravi za delovne množice svojega naroda.

je drugi ne marajo. »Kajti s tem ne pridobi tista država niti tistega, kar drugi izgubi, že zato ne, ker zatiran narod nikdar ne producira toliko, kolikor vrednot ustvari svobodno ljudstvo. S tem se doseže samo stanje ogromnega uničevanja vrednot z ne-gotovostjo, mrzličnim oboroževanjem in vojevanjem, katerih negativnih nasledkov ne moremo nikdar dovolj preceniti.« (H. Bauer.)

Tudi Švica je bila nekoč sama v sebi podobna današnji Evropi, ki taji in prezira svojo skupnost in zato prinaša škodo vsem. V začetku 18. stol. tja v 19. stol. je bila Švica tudi tako needina sama v sebi s svojimi 470 notranjimi carinskimi mejamimi in vsemogočnimi kantonimi, ki niso hoteli poznati drug druga. Potrebna je bila vojna — in sicer zadnja vojna — med Švicariji samimi (1847. leta), da so utrli pot skupni blaginji vseh Švicarjev vseh narodnosti, ver in kantonov.

In ta pot je bila v združitvi vseh moči za višjo enoto. Notranje meje kantonov so še ostale na karti, posamezni udje Švicarskega državnega naroda in kantoni niso izgubili svojih posebnosti, toda Švicar ni bil več zakrnjen, postal je širokopotezen, iz medsebojne zasovraženosti in razcepljenosti je nastala močnejša zvezna država, ki je skrbela za skupne koristi, ne da bi se morila v rasti posameznih delov. Tedaj je dobila Švica nov živiljenjski prostor, ne da bi pridobila en sam kvadratni kilometr novega ozemlja. Gospodarske moči je združila Švica s tem, da je podredila politične posebne koristi višjemu namenu — blagru zvezne. Plemstvo, meščanstvo, cerkvene in posvetne korporacije, pokrajine in kantoni so se mu moralni ukloniti.

In v teh Švicarskih bojih je klila svetovno zgodovinska misel, da je za nove, višje kulturne naloge človeštva potrebna skupna svobodna organizacija celih narodov in kontinentov, ki naj ob svobodi se stavnih delov tvorijo veliko živo interesno skupnost.

— kr —

Švica in vprašanje živiljenjskega prostora

Do švicarske zveze je prišlo zaradi pritiska zunanje nevarnosti, ki je dala vzpodbudo, da je treba zaradi samohranitve in celote doprinesti žrtev, ki jih zahteva organska struktura. Te pripravljenosti pri Evropi še ni, pod nekimi okoliščinami pa lahko hitreje nastopi, kakor pričakujemo.

K. Neergard

Šest in dvajset večinoma pregoroči na seljenih evropskih držav se je borilo za svoj prostor na soncu in se obdajalo z 20.000 km dolgimi mejami. Graditev, vzdrževanje in zavarovanje teh mejnih zapor je v mnogo deželah še pred izbruhom vojne 1939. leta pozrlo več narodnega premozjenja kakor skrbstvo za blagor ljudstva. Človek je v 20. stoletju s tehniko obvladal in izkoristil naravne moči tako, kakor si nekoč ljudje niti sanjati niso upali, posamezne države so pa vodile tako politiko, kot da živimo v 14. stoletju. Zaradi tega se je od 1914. leta dalje vedno bolj zaostrovala gospodarska in politična stiska Evrope, v kateri je vsaka dežela po svoje iskala svoj živiljenjski prostor, kot da je gospodarica za se in kot da bi škoda, povzročena enemu udu evropske družbe, koristila drugemu, in kot da stiske enega ne bodo občutili drugi.

Švica nam je tudi v gospodarstvu klasičen primer za pametno in pravilno gospodarsko politiko: v enem stoletju se je število Švicarskega prebivalstva podvojilo na štiri milijone, ker je tehnika v tem času ustvarila nove industrije, boljše zveze s svetom, nove živiljenjske mogočnosti, širši živiljenjski prostor. Pri tem se je pokazalo, da je živiljenjski prostor danes manj kakor kdaj koli vprašanje števila kvadratnih kilometrov, s katerimi razpolaga posamezen državni narod; živiljenjski prostor je odvisen mnogo bolj od trajne graditve razmerja med državami, pri čemer ljudstva v medsebojnem dajanju in jemanju lahko drug drugega dvigajo in bogate, kakor pravi Švicar Hans Bauer.

Ker je Švica skrbela za umno in zdravo gospodarstvo doma in za dobre zveze s svetom, dobro preživlja poldrug milijon ljudi več, kakor bi jih mogla rediti skromna moč dežele same, ki je brez morja in brez kolonij. O tem je zgovorno pričala švicarska dejelna razstava 1939. leta, ki je poučna za vse narode in o kateri niso vedeli nič povedati naši slavní dnevní časopisi, ker ti morajo pač bolj skrbeti za neomajno strankarsko pripadnost ljudi kakor za kaj resnega.* S tremi četrtinami svoje zun. politike je Švica navezana na Ev-

* Če nam bo le prostor dopuščal, bomo v »Sloveniji« objavili sestavek o tej pomembni razstavi. Prijatelje pa opozarjam, da je izšla o njej 1800 strani(!) obsegajoča knjiga »Die Schweizer Landesausstellung« z mnogo slikami, risbami in sestavki najboljših Švicarskih mož.

ropo in s tem tudi živo prizadeta pri njeni usodi. 40 do 50% švicarskega narodnega dohodka izvira iz gospodarskih zvez s svetom in sicer 30% iz izvoza dobrega blaga, ostanek pa iz naložb kapitala v zamejstvu, iz tujškega prometa, prevozniških in zavarovalnih poslov.

Gospodarski prostor Švice sega torej daleč čez državne meje, veliko gospodarsko uspevanje je v nasprotju z njeno majhno politično močjo. Evropski narodi so v tem smislu skoraj vsi bolj ali manj »ljudstva brez prostora« in za vse te je prava rešitev tega vprašanja ista kakor za Švico. Vsi ti narodi imajo enak interes. To je sporazum med evropskimi narodi, mednarodni pravni red, federacija vsaj tistih narodov, ki so dobre volje. Na noben način pa ni rešitve v tem, da bi neki narod zasadil svojo nacionalno zastavo tam, kjer

Vojna in politika

Vojna in Italijani.

Na afriškem bojišču so zadnje čase Angleži kar nenehno objavljali znatne uspehe. Italijani so angleške uspehe sicer brez pridržka priznali, poudarili so pa, da ti uspehi niso niti dokončni niti odločilni. Naenkrat so Angleži oziroma Amerikanci naznani svetu, da so se pojavili v gornje-italijanskih mestih nemiri, tako da so moralni poseči vmes celo nemški vojaki. Te vesti so Italijani najodločnejše demantirali in naslednje dni so se vrstile v gornji Italiji celo manifestacije popolnega zaupanja Mussoliniju. Vistem času je odšlo šest ministrov in en podtajnik od zelene vladne mize na fronto. Znana je stvar, da kadar gredo aktivni ministri vršit vojaško službo na fronto, ali pa kadar sedejo generali k vladni mizi kot ministri, to vselej nekaj pomeni.

Zadnje dni se je pričela v Albaniji močna italijanska ofenziva, v kateri so pa, kakor je videti, do sedaj Grki zdržali.

Vojno tovarištvo Italije z Nemčijo ni dobitlo samo poudarka z razgovorom Mussolinija in Hitlerja 19. in 20. januarja z vpeljavo skupnih poštnih znakov za obe državi s slikami obeh voditeljev, ampak tudi s prihodom nemške vojske na sredozemsko bojišče; kakor smo že v zadnji številki povedali in poudarili, da je s tem prišlo do tega, da se Nemčija vojskuje na dveh frontah, kar je Hitler sam imel kot nekaj, čemur se mora Nemčija na vsak način izogniti.

Nemški zrakovni napadi na Anglijo so ponehali, istočasno so Nemci z vsemi sredstvi razširili pričakovanje, da je to mir pred viharjem in da Nemčija pripravlja odločilni napad na Anglijo, ki bo to vojno

odločil in končal še v tekočem letu. To se popolnoma ujema s stališčem Nemcev že v začetku vojne, da je treba vojno bliskovito končati, ker Nemčija za dolgotrajno vojno nima volje. Te napovedi se razlikujejo od prejšnjih samo po tem, da so dolgotrajnejše in zvočnejše, ker prej so se vsa velika dela čisto na kratko in preprosto napovedala in potem izvršila.

Vojna med Grčijo in Italijo je dobila posebno tragično noto s tem, da je voditelj Grčije in zlasti genialni ravnalec vse te vojne — general Metaxas zaradi prevelikih naporov nenadoma umrl. Kakor ob smrti vsakega velikega moža, ki ima v rokah usodo naroda, se bo šele sedaj pokazalo, ali je imel tudi daljnovidno zmožnost, najti in vpeljati sposobne sodelavce tako, da ga bodo enakovredno nadomestili.

Romunija in njene težave.

Novic o strankarskih obračunih iz Romunija smo že vajeni, nekoliko presestile pa nas je novica o pravem pravcem uporu. Najprej smo slišali, da je bil umorjen nemški častnik in sicer da ga je umoril neki Grk. Potem se je slišalo, da minister za notranje zadeve Petrucescu ni pokazal dovolj vneme, da se morilce sledi in kaznuje, in da je bil zato kot minister odpuščen, da pa je potem organiziral upor Zelezne garde. Vloga voditelja Zelezne garde Sima Horia še ni čisto razločna. Posebno kočljiva je bila v tem primeru naloga nemške vojske, ki je v Romuniji. Gotovo imajo Nemci kot taki interes na tem, da vladata v Romuniji mir in red, razen ako bi si želeli nemira zato, da bi jih prisilil vzeti državo popolnoma v svoje roke. Konduktator Antonescu je od-

ZAPISKI

Kdo je odgovoren?

ločno in jasno izjavil, da hoče iti najtešje roko v roki z Italijo in Nemčijo. Želesna garda je pa tudi organizacija, ki je zrasla iz korenin nemško-italijanske ideologije. Trdi se, da so difference nastale zaradi tega, ker se obe stranki nista ujemali s stališčem, ki ga je treba držati na proti Nemcem, kar je pa ravno iz teh razlogov nekoliko težko umljivo. Mislimo, da bo prav, ako rečemo, da je pravi vzrok velika beda, ker ta zelo rada povzroča nedostopnost in razdor. O veliki politični bedi romunskega naroda je pa težko dvomiti.

Zanimiv popotnik.

Po Evropi potuje sedaj zelo zanimiv popotnik, to je ameriški polkovnik Donovan. Po posebnem naročilu ameriškega predsednika Roosevelt, ki je bil nedavno slovesno vnovič ustoličen, obiskuje odločilne osebnosti evropske politike in ima z njim dalj ali manj časa trajajoče razgovore. Vsebina teh razgovorov se ne objavlja. Niti tega ne vemo, ali bolj vprašuje, ali bolj sam pripoveduje. Prepričani smo pa, da ti razgovori niso kar brez nič, da bodo morda v marsikateri stvari odločilno vplivali. Donovan je imel daljši razgovor tudi z našim kraljevskim namestnikom knezom Pavlom.

V istem času je prišel na obisk v Anglijo tudi Wendell Willkie, bivši Rooseveltov protikandidat, ki pa kakor znano, v zunanjji politiki zastopa popolnoma isto stališče.

Med tem so v Ameriki naravnost po kraljevsko sprejeli novega veleposlanika Halifaxa. Ta je v pozdravnih razgovorih povedal, da je cilj angleškega vojskovanja, da vpeljejo z Amerikanci vred nov red v Evropi in da preprečijo enkrat za vselej vsako tako veliko vojno.

Zivljenje v Angliji

se je od začetka vojne podražilo samo za 25%, čeprav so angleške ladje, ki prevajažajo živila in drugo blago, v stalni nevarnosti pred Nemci in jih mnogo ne dospeva cilj. V marsikateri neutralni državi je draginja precej večja.

Moskva veliko žrtvuje za prijateljstvo z Nemčijo.

Sovjetska unija ne more sama dobiti Nemčiji vsega blaga, kakor ga ji je obljuhila v zadnjih pogodbah. Zato nakupuje bombaž, baker in žito posebno v ameriških državah. Novi angleški poslanik Halifax v Washingtonu je opozoril na ruske nakupe ameriško vlado, ki je izjavila, da bo pregledala ruska naročila in jih omejila, če so tolikšna, da bi res zaledla Nemčiji.

Iz zasedenih dežel.

Iz držav, ki so jih zasedli med vojno Nemci, se ne sliši dosti. Le tu pa tam bremo kaj v nemških listih o njih. Največ je še slišati iz Norveške in Holandije. Videti je, da se te deželi ne moreta prav prilagoditi novim razmeram.

Na Norveškem vlada, pod nemškim nadzorstvom seveda, znani major Quisling, čigar ime je postal, kakor ime njegovega finskega tovariša Kuusinena, že nekakšen simbol. Naslanja se na organizacijo Nasjonal Samling, osnovano po fašističnem zgledu. Očitno pa jo večina norveškega ljudstva odklanja, pretepi med njenimi udi in Norvežani so vsakdanja stvar, in Quisling mora groziti z zapori, da vzdržuje red. V zadnjem času skuša postaviti Quisling polk iz norveških prostovoljcev, ki bi naj šli Nemcem na pomoč. Ta polk naj bi se imenoval Nordland in baje se je že 500 prostovoljcev priglasilo zanj.

Quisling je tudi odstavil norveškega kralja Haakona. Zato ga listi ne smejo več imenovati kralja, in kadar nanese beseda nam, morajo govoriti o »danskem princu«, kar je bil kralj pred kronanjem.

Tudi s Holandci niso Nemci zadovoljni. Še izpred vojne je sicer tam narodno-socialistična organizacija, osnovana po nemškem zgledu, ki jo vodi Mussert. Odposlanstvo te stranke se sedaj nahaja v Nemčiji, da sprejme navodila. Pri tej prilnosti pa daje nemški list za Holando, »Deutsche Zeitung in den Niederlanden«, Holandcem nauke in jih vprašuje, kaj še zmeraj čakajo, ko vse druge holandske stranke popolnoma prezirajo zahteve nove dobe. Kajti zmaga Nemčije, pravi list, je izven dvoma, in nemški duh oblikuje nov svet, v katerem bodo tudi Holandci dobili svoj prostor, ki jim bo dal mogočnost, da se razvijajo. Novi red v Evropi pa ne more čakati, da se bodo Holandci spomnili vloge, ki bi jo morali imeti v njem.

Dne 23. letosnjega januarja je omenilo »Jutro« naredbo prometnega ministra glede zavarovanja državnega prometnega osebja, ki da je strogo centralistična in jemlje samoupravam v zavarovanju prometnega osebja še tisto malo avtonomije, kar je je doslej imelo. Pri tem pa je »Jutro« še zapisalo, da je s to naredbo hudo nezadovoljen »Slovenec«, ki je posvetil kar dve koloni kritiki nove naredbe, pri tem pa se delal, kakor da njega ne zadeve nobena odgovornost. V resnici pa da so »pred slovenskimi železničarji odgovorni oni sami, saj so imeli dovolj prilnosti in moči, da naredbi pravočasno izderejo centralistične zobe in jo navdajo z duhom samouprave, ki bi odgovarjal sedanji liniji državne politike. »Jutro« pristavlja še k temu, da skušajo »Slovenec« in njegovi tolažiti svoje ljudi z zagotovilom, »da za trdno pričakujejo, da bo ta naredba, ki žali najglobla čestva našega naroda, razveljavljena«. »Jutro« meni dalje, da je to sicer prav mogoče, pa le zato, ker bodo najbrž z vso odločnostjo nastopili proti njej tudi hrvaški železničarji. Za »Jutro« je dejstvo, »da je bila s soodgovornostjo »Slovenca« spet kedaj sprejeta strogo centralistična naredba«.

»Slovenec« z dne 24. p. m. imenuje to obdolžitev zveriženo in ugotavlja, da je naredbo predpisal prometni minister v sočasju z ministrom za socialno politiko. Drugi ministri ali ministrski svet pa da pri tem niso soodločevali.

Naše stališče v tem pogledu je natančno isto, kakor je bilo pred leti in ob najrazličnejših vladah. To pa je, da je vsaka vlada enota, ki se zmeraj ljudstvu tudi sama predstavlja kot enota. Zato tudi ne more in ne sme noben minister v svojem področju kaj ukreniti, kar bi bilo v načelniem nasprotju s smernicami vlade. V vseh takih primerih se mora marveč vsak minister pokoriti vodilu, ki so ga sprejeli vsi členi vlade. Če bi pa le kedaj eden ali drugi minister kaj ukrenil, kar nasprotuje nameram in vodilom vlade kot enote, tedaj imajo njegovi tovariši v vladi zmeraj ne samo mogočnost, ampak tudi pravico zahtevati, da se stvar popravi. In popraviti se tudi mora, kajti če bi se ne, ima spet tisti minister, ki ima proti ukrepu stvarno in načelno osnovane in tehtne ugovore, pravico in dolžnost, da odstopi in s tem izzove krizo vlade. Vsak minister je pač ud vlade kot zastopnik drugih, ne pa zaradi svoje osebe.

In če kaj, je gotovo to, da je uvajanje novih centralističnih in še povrh strogo centralističnih naprav zoper smernice vlade, kakor so bile slovesno razglašene ob sklepku sporazuma s Hrvati.

Kar se pa tiče sporne naredbe, bi samo pokazali na to, da je bila javnosti znana, saj je bila priobčena precej časa pred njevo razglasitvijo v tisku, in da je torej moral biti znana vsaj vsem tistim, ki so nase javno prevzeli dolžnost, da zastopajo naše koristi.

H koncu naj dostavimo, da res nismo samo mi zastopali takega stališča na primer v časih, ko so bili različni jugosloveni iz Slovenije v vladi, ampak tudi »Slovenec«. Tudi takrat so se izgovarjali jugosloveni, da pač niso oni krivi, če je kak drug minister na svojem področju kakšno centralističnost zagrešil. Ugotovimo naj povrh še, da je v tistih časih »Jutro« take izgovore svojih ljudi priobčevalo kot razloge in dokaze. Zaradi jasnosti bi ga zato vprašali, če je zmeraj istega mnenja, ali če je le oznanjevalec dvojne morale: kar velja za nasprotnika, ne velja same.

Za kakšne stvari se love

V predzadnji številki smo nekoliko predstavili megleno hejslovanstvo, kakor je bilo razlagano v celjski »Novi dobi« dne 20. decembra. »Novi dobi« se je gledede na to zdelo, da bi morala nekaj reči. Ker pa ni nobenega tehtnega in stvarnega odgovora našla, nam očita, da smo zamolčali, da je ona posnela tisti sestavek iz belgrajskoga obzornika »Slovenska misao« in da smo stvar prikazali tako, kakor da ga je ona napisala. Ko nas je tako pograjala, je pa spet takoj pristavila, da se s tistem tehtnim in aktualnim člankom seveda strinja, da je torej takorečo sama s seboj in svojo izbiro popolnoma za-

dovoljna. Pogledali smo še enkrat tisto številko »Nove dobe« in res nam je ušlo: takoj v začetku je navedla vir, iz katerega je posnela »tehtni in aktualni« sestavek o »občestvu južnih Slovanov«. Stvar torej takoj popravimo, da ne bo »Nova doba« v ogljuni žurnaljščini vzdihovala o stvari, ki da je »vsekakor prav značilna«. V svoje opravičilo naj povemo samo še to, da ni »Nova doba« nikjer zaznamovala, niti z narekovaji niti s tiskom, kje se prevedeni sestavek končuje. Naša zmotna je torej res navsezadnjem opravičljiva.

Sicer ima pa vsa stvar svojo veselo prizem. »Nova doba« je prinesla dotični sestavek na uvodnem mestu. S tem mu je že na sebi priznala, da izraža njene misli, saj se ni niti z besedico razmejila od njega. Na vse povrh pa še izrečno priznava, da se popolnoma ujema z njim. Ali se »Novi dobi« res ne zdi, da imamo mi pravico, držati se nje, ki nam je tisti zmedeni sestavek prestavil in predstavila, in še z očitnim odobravanjem povrhu, ne pa nega srbskega lista, ki ga tako pri nas skoraj nihče ne pozna? Naše zavrnitve ne bi prav nič spremenilo, če bi ji bili pristavili tri ali štiri besede »posnet po »Slovenski misli«. Natančno vzeto je bil naš izpregled za »Novo dobo« samo poklon, vsaj če sama verjame v tehtnost in aktualnost priobčenih misli. Seveda, če v to tehtnost in stvarnost sama ne verjame, potem ima že pravico, da se krega. Samo storiti naj to na nekaj bolj »tehten« način, da ne bo sama sebe tlačila v godljo. In če imenuje naše razravnavanje s tistim sestavkom »nepotrebno zaletavanje« zaradi tega, ker smo imenovali njo in ne njenega vira, potem naj vzboste na znanje, da se bomo slej ko prej držali nje in vsakega, ki bi nam skušal presajati med slovenske ljudi tujo zmedo.

Zmeraj znova Štrigova

Zadnjič smo poročali, da je »Obzor« zateyal vrnitev občine Strigove Hrvaški, da pa ni črnil o tem, da bi se morali tudi slovenski občini, ki so ju centralisti dodelili Hrvaški, vrniti Sloveniji. Sedaj pa zahteva isto »Katolički list«, glasilo zagrebške nadškofije. Tudi ta se huduje, da bo kapelan Miklaužič poklican pred sodiščem, ker je delal za pridružitev Štrigove Hrvaški in pravi, da politika »slovenizacije« dela slabe zasluge dobremu, bratovskemu razmerju med Slovenci in Hrvati. A tudi on ne najde besede, da bi se morali tudi slovenski občini vrniti Sloveniji. Zato vabimo prav resno »Katolički list«, da pove, kedaj jasno in nedvoumno, brez vsakega sleponiškanja, svoje stališče: ali je za to, da se popravi samo Hrvatom krivica, Slovencem pa ne, ali pa je za to, da se popravi tudi Slovencem? Enaka mera ali dvojna mera?

Od »Obzora«, to vidimo po tolikih pozivih, ne bomo dobili jasne besede.

Državni dohodki iz sodnijškega prispevka v Sloveniji

Zraven navadnih kolkov je treba pri sodnji plačevati še posebej tako imenovan sodniški prispevek, ki se plačuje tudi v kolkih. Ta posebna pristojbina je pa namenjena za sodniška poslopja. Preteklo leto je bilo pri slovenskih sodniških nabrnega tega sodniškega prispevka 1.300.000 dinarjev. Za kaj bo porabljen ta milijon, danes še ne vemo. Vsekakor pa je treba, da ostane v Sloveniji, ker so sodniška poslopja v Sloveniji deloma v slabem stanju, deloma pa na pol premajhna. To slednje velja posebno za ljubljansko sodniško palaco, ko je bila zidana pred kakimi 40. leti samo za okrajno in deželno sodišče. V teku let je osebje pri okrajnem in okrožnem sodišču v Ljubljani močno narastlo. Ko je bilo ustanovljeno apelacijsko sodišče v Ljubljani, je bilo še to stisnjeno med stene, ki so postale že samo za okrajno in okrožno sodišče pretesne. Treba je prostoročje v ljubljanski sodniški palaci takoj razširiti vsaj toliko, da prizidajo na notranjosti.

S politično veljavo je kakor s tvarnim bogastvom: ko ti je je padlo nekaj v načrte, vseeno če po lastni zaslugu ali potuji ali tudi le slučajno, se množi sama od sebe, in prav neroden moraš biti, da jo zaigraš.

nji pritlični trakt 2 nadstropji. V ta namen naj bi bil porabljen ves dohodek iz sodniškega prispevka, ki ga plačuje Slovenija, da bi tista sodišča, ki so že sedaj v ljubljanski sodniški palaci, imela vsaj za silo prostora. Za vrhovno sodišče, ki sedaj gostuje v nekaj sobah v Ljubljanski mestni hranilnici, je pa treba tako ali tako sezidati novo poslopje, seveda primerno najvišjemu sodišču.

V Skoplju in pri nas

V Skoplju so 27. letosnjega januarja ob posvetitvi radijske postaje imeli v častniškem domu banket. Na njem je povedal vladni predsednik Cvetković tudi, kaj vse je storila vlada za Skoplje navzlin težkim časom. Nedavno tega je postavila veliko novodobno bolnišnico, ki bo zadostovala za Skoplje in vso vardarsko banovino. Zato je prišla ženska gimnazija, potem velika električna centrala. Sezidana je bila dalje delavska posredovalnica z delavskim domom, postavljen lep velik most čez Varadar in najmodernejša železniška postaja vse države. Pa tako naprej.

Naj spet pokličemo bralcem v spomin, da je samo poslopje železniške postaje v Skoplju veljalo okoli sto milijonov dinarjev. Pri tem naj tudi opozorimo, da donašajo slovenske železnicice skoraj četrtni vseh dohodkov iz železniškega prometa v državi in da imamo v Ljubljani še zmeraj glavno železniško postajo, ki bo kmalu praznovala svojo stoljetico. Kako je z bolnišnicami pri nas, tudi vemo.

Sicer pa, mi imamo pač voditelje!

Šestdesetletnica »Samouprave«

»Samouprava«, glasilo JRZ, je 20. letosnjega januarja praznovala šestdesetletnico svojega izhajanja. Omeniti bi bilo pri tem, da je prejšnja radikalna »Samouprava« prenehala izhajati, ko je bila pri nas uvedena diktatura, in da radikalni, njeni ustanovitelji, ne priznavajo, da bi bila sedanja »Samouprava« nadaljevanje prejšnje in ista z njo, kajti oživil da jo je Stojadinović, ki ni niti ud radikalne stranke. V zvezi s tem naj še omenimo, da je začela »Samouprava«, ki jo je Stojadinović ustanovil kot nekako vodilno glasilo vlade in JRZ in seveda kot dnevnik, takoj po njegovem odhodu izhajati kot tednik.

S prejšnjim Stojadinovićevim dnevnikom »Samouprava« smo imeli tudi mi dovolj razravnavanja in povedati bi bili imeli o njej in politiki njenih gospodov še precej več, če bi bili — smeli. Posebno je bila »Samouprava« v Stojadinovićevih časih ostra zoper Hrvate in njihno narodno zastopstvo. Zato je razumljivo, da so njeni šestdesetletnici omenili prav posebno hrvaški listi. »Hrvatski dnevnik« se spominja najprej njenega pisanja pred svetovno vojno, ko je zagovarjala sporazum med Hrvati in Srbi na demokratični in liberalni osnovi, spoštujoč in varujoč drug drugemu svojstva in izročilo. Potem pa primerjeno takratno pisanje s pisanjem v Stojadinovićevi dobi, češ da ni bilo v tej državi lista, ki bi bil pisal o Hrvatih v večjim cinizmom. Včasih je »Hrvatski dnevnik« navajal kaj iz »Samouprave«. Često so bili celo ti navedki deloma ali v celioti zaplenjeni, ko pa je pustil list prazen prostor na mestu zaplenjenega navedka, je »Samouprava« cinično trdila, da je to storil namenoma!

Sicer pa ji priznava »Hrvatski dnevnik«, da zastopa »Samouprava« danes politiko narodnega sporazuma. To je sicer naravno pri glasilu vladne stranke, kakor je bilo pri takem listu navsezadnjem naravno, da je pri prejšnjih svojih gospodih delal drugače.

Naš dolg v Nemčiji

je narastel v nekaj mesecih naravnost v strahotnem razmerju. Še pred nekaj meseci je znašal kakih pol drugi sto mil. din. po zadnjem klirinškem izkazu pa znaša že nad milijardo. Ta narast je tem bolj pomemben, ker pada ravno v dobo, ko moremo v Nemčijo največ izvajati in smo tudi izvozili, namreč v dobo, ko so prišli naši lanskoletni pridelki na trg. Saj smo samo žita izvozili več tisoč vagonov! Zato bilo dobro, če bi nam pri klirinškem izkazu tudi povedali kaj o tem, kakšne predmete smo uvažali iz Nemčije in v kakšni meri. Posebno v teh časih, ko žita prav občutno doma primanjkuje, bi se domači porabnik rad prepričal o potrebi in smotrnosti uvoženih predmetov.

Železna garda in ljetićevočina

Ljetićevoč je vedno postavljal za vzor romunsko »železno gardo«, češ da bo samo ona dala ljudstvu »nov red«. Po vsem tem »novem redu«, ki ga je povzročila in ustvarila »železna garda« v Rumuniji, mislimo, da smo pri nas obvarovani pred ljetićevočino in njenimi presvetlimi vzori, kajti zgledi vlečejo, to se pravi, da tudi odbijajo.

Tudi z vremenom nimajo sreče

Odkar se »Jutrovcev« drži smola v politiki, so se vrgli na prerokovanje in prekujejo ljudem iz zvezd, iz rok, iz pticev, iz vsega mogočega. Tako je »Jutro« 14. januarja videlo krvavo rdeč mesec in iz tege zanesljivo napovedalo strašanski mraz. In kakor nalašč je mraz takoj odjenjal in nebo nam je naklonilo novega snega.

Drin še ni odgovoril

Drina smo naprosili, naj nam vendar našteje vse diktature, pod katerimi so po njegovem podaniku bolj svobodni kakor državljanji v najidealnejši demokratični državi. Mogoče je mislil na Romunijo, kjer se si železni gardisti res privoščili mnogo »svobode«? To vprašanje se zdi nam, se mora zdeti vsakemu demokratičnemu človeku načelno važno. Povrh je pa tudi praktično in velikega pomena za naš narod. Kajti dvoma ni, da hočejo biti Slovenci v veliki večini državljanji, ne pa podložniki.

Tudi nov red

V »Sovenskem domu« beremo, da je papežev zastopnik po vatikanskem radiu obštolil, da so v neki vojskujoči se državi s plini pomorili nad sto tisoč umobolnih, da bi jih ne bilo treba rediti. Papežev zastopnik je rekel, da tako ravnanje nasprotuje božjemu in cerkvemu pravu, ker na umu pohabljeni udje človeške družbe niso sami nič krivi in popolnoma prepusteni dobroti ali budobnosti svoje okolice.

Kakšni so Angleži?

V Angliji so že lani po vseh cestah in kriziščih pospravili znamenja, ki kažejo pot v ta ali oni kraj, da tako otežkočijo delo nemškim padalcem, ako bi se kje spustili na angleško ozemlje. Ker ni več teh znamenj, lahko zaide seveda tudi Anglež, posebno v meglji. To se je zgodilo nekemu angleškemu časnikarju. Ni vedel, ne kod ne kam. Prvega človeka, ki je prišel mimo, je vprašal, če je na pravi poti v B... Kmet ga je nezaupljivo pogledal, zamahnil z roko in odgovoril: »Pred vojno bi bil vedel, zdaj sem pa pozabil.«

Kaj pišejo listi

Norvežani in nova ureditev Evrope

»Times« poroča o nagovoru, ki ga je imel zunanjji minister norveške vlade v pregnanstvu v londonskem radiu na norveški narod in v katerem je dejal:

Zveza skandinavskih narodov, glede katere smo bili prepričani, da bo dovolj močna, da nam zagotovi neodvisnost in neutralnost, se je izkazala za daleč prestol. Znašli smo se pred izbiro, ali se dati vkljeniti v »novi red« v Evropi in priznati nad seboj nemško vrhovno oblast, ali pa stopiti v boj za svobodo in za urešenje političnega in gospodarskega sodelovanja v občestvu svobodnih narodov. Na čelu boja za tako občestvo narodov in za tak »novi red« na svetu stoji Velika Britanija, britanski dominion, Grška in Zedinjene države. Če si hočemo zagotoviti svobodo in prihodnost, mora postati naše sodelovanje z njimi trajno, to se pravi, obstajati mora ne samo za čas vojne, ampak tudi v miru, ki pride po tej vojni.«

Ta načrt za novo ureditev Evrope je treba postaviti kot antitezo nasproti nemškemu »novemu redu«. Vojaške zvezze v starih oblikah so se preživele. Prav tako je zastarelo tudi načelo skupne varnosti. Dogodki zadnjih dveh let dokazujojo, da so papirnate pogodbe o vojaških zvezah in vzajemni pomoči brez vrednosti, če ni za njimi skupnega vojskovodstva, skupne obrzožitve, skupne prave in preskrbe vojske, pred vsemi pa enaki nazori in pogledi na svet. Britansko občestvo narodov pa je naravnost zaleden primer, da obstoji lahko med različnimi narodi ozka politična in gospodarska skupnost, da pa vendar ni nobeden teh narodov drugemu podrejen. Vprašanje svobode in zagotovitev boljše bodočnosti vseh evropskih na-

rodov, posebno pa malih narodov, bo pravilno rešeno samo tedaj, če se bodo tudi glede njih uporabljala načela, na katerih sloni britansko sožitje narodov.

Sporazumno in v dogovoru z narodi, s katerimi ima zdaj skupno vojno usodo, posebno še z malimi narodi ob morskih bregovih Evrope, s katerimi jo spajajo tako številne vezi priateljstva, pa tudi skupnih koristi, je Velika Britanija tista, ki je poklicana, da položi podstave za novi gospodarski red v Evropi, v katerem bo vsak izmed številnih evropskih narodov, v sodelovanju in skupnosti z drugimi narodi kot enak med enakimi, lahko v celoti uveljavil svojo narodno, kulturno in gospodarsko individualnost.

Anglija in Italija

Pod tem naslovom poroča londonski dopisnik švicarskega dnevnika »National-Zeitung«:

Vedenje Angležev do Italijanov je bržkone edinstveno v zgodovini vojn. Ker Angleži po naravi niso niti čustveni niti zavzeti za vojaško službo, gledajo na svojo vojno, torej tudi zoper Nemčijo, s trezno stvarnostjo kot na nalogu, ki jo je treba rešiti. Spolnjujejo svojo dolžnost brez velikega besedovanja. Iz tega pa se še ne sme preveč sklepati. Če stoje Britanci pred kadečimi se razvalinami poslopij, ki jih je posvetila zgodovina, tedaj sicer niti ne preklinajo niti ne prisegajo maščevanja, toda ravno ker pogoljnje svojo ogroženost, zadeva to jače njihovo srce, kakor če bi si dajali duška. Značilna je izjava nekega Angleža, ki smo jo slišali pred pogorelom Guildhallom: Tudi ta zguba ne pomeni nič, če pomislimo, da odloča morebiti ta vojna o tisočletnem razdobju človeštva.

Take besede kažejo, da stvarnost ni brez duše. Polagoma so prišli Britanci resnično v križarsko razpoloženje. Pomembno pri tem pa je, da se obrača to samo zoper Nemčijo in prav ni zoper Italijo...«

Seveda bi imela rada Anglia poseben mir z Rimom, in gotovo ni hinavščina, če mi je dober poznavalec Italije takole opisal položaj: »Zlostno je, da moramo spraviti Italiane najprej še globlje v blato, da jih potegnemo iz blata ven.« Na vojno iz Italijo gledajo pred vsem kot na nesrečo za nasprotnika, ki da mora vendar vedeti, da bila nemška zmaga zanj mnogo hujša kakor britanska.

Nepodpisane ovadbe

»Trgovski list« piše glede na poziv, da se smejo polagati ovadbe po naredbi za pobiranje draginje tudi nepodpisane med drugim tudi tole:

Treba se samo zamisliti v dejanski položaj, ki ga povzroči takšna ovadba. Osumnjene se mora braniti, ne da bi vedel, proti komu se naj brani. Že s tem je njegova obramba oslabljena. Kriv ali ne kriv, more ovjenjenemu že silno škodovati samo to, da se začne govoriti o njem, da se mora zagovarjati zaradi navajanja cen. Mnogo ljudi bo vzel takoj ovadbo za suho zlato in če je ovajeni trgovec, bo takoj izgubil nekaj odjemalev, pridobil pa jih bo morda konkuren, ki je povzročil ovadbo. In ovajeni ne bo imel možnosti niti, da si pošče zadostenja. Najgrše obrekovanje se z dopustnostjo anonimnih prijav oprošča.

Holandci in Nemci

»Berliner Lokal-Anzeiger« prinaša opis vtiskov s potovanja po Holandiji, v katerih ugotavlja tudi tole:

Vljudni so Hollanđci in Holandke, če jih vprašamo za pojasmilo, pa tudi nič več. Pot do nas so našli danes notranje prav tako malo, kakor prej niso našli zunanjje. To je žalostno na »holandskem vprašanju«, da je narod germanškega rodu, kri od naše krv in meso od našega mesa, zaradi usodnega razvoja zgodovinskih dogodkov zadnjih tri sto let, od nesrečnega westfalskega miru 1648. leta, stal ne samo pri strani, ampak da je podlegel zahodnim vplivom v strahotni meri.

O pravih vzrokih romunskih nemirov

piše švicarski dnevnik »Basler Nachrichten«:

Korenina vsega zla je pač strahovita revščina dežele, ki seveda ljudstva ne more pomiriti. Razlastitev Judov je naredila mnogo bogatih ljudi revne, ni pa obogatila revnih. Zguba Besarabije, polovice Transilvanije in južne Dobrudže je tudi precej pripomogla k obubožanju Rumunije. Saj se ne more več niti dovolj preskrbotati z žitom, ki ga je nekoč v obilju izvažala. In prejšnji najvažnejši vir na rodnega bogastva, petrolejski okoliši, so postavili Nemci v svojo službo. Zelo kočljiv pa bi postal položaj šele, če bi se vmešali Rusi. V zadnjih dneh se je slišalo večkrat, da igrajo med grešniki vlogo »komuniste«. To pa ne dokazuje mnogo; kajti z oznamenilom »komuniste«, so bili v Romuniji zmeraj radodarni za vse, ki niso bili vladli všeč. Do zdaj ne kažejo nemiri podobe boljševiških rabuk.

Smučarji! Tschamba Fii Vam ne skriva kože pred soncem, ma več Vam jo dela odporno in rujavvo Drogerija Gregorič, Ljubljana, Prešernova ul. 5.

GOSPODARSTVO

Stiska našega vinogradništva

O neprimerinem in slabem načinu pridelovanja vina beremo v obzorniku »Delo proti tuberkulozi« tele zanimive misli, ki jih je napisal dr. Tomaž Furlan:

Menda se nihče od naših vinogradnikov ne zaveda, da bodo morali v kratkem biti boji za svoj obstanek, ki bo mnogo trši kot je bil oni za časa epidemije trte uši. Slovensko vinogradništvo izgubila tla pod nogami in jih bo izgubilo popolnoma tudi v pričasu, če se politične oblike držav ne menjajo. Naše vino je slabo in predrago. V Avstriji smo imeli dovolj obširen trg, danes ga nimamo. Dalmatinec spodriva domača vina v Sloveniji sami počasi in gotovo, ker je boljši in cenejši. Sedaj pa si zamislimo, da nas novi red v Evropi na ozko poveže s Sredozemljem. V tem trenutku je po našem vinogradništvu. Italijanska vina bi takoj dokončala bitko, ki jo je Dalmatinec začel.

Gotovo so si prizadeti vodilni krogci ustvarili o tej nevarnosti svoje mnenje in pripravili nov načrt za rešitev vinogradništva. Pot je dvojna: ali prevzamemo metode italijanskega, francoskega vinogradništva, ali pa se umaknemo na druge panege poljedelstva in vinogradništvo v celoti opustimo. Na vsak način pa moramo znizati ceno in zboljšati kvaliteto, sicer zgubimo še domača trgu.

Italijanska vina so vsa tipizirana, prodajajo se samo v steklenicah. Tako dobi italijanski (francoski) pivec v kozarec garantirano, izvrsto in še enkrat cenejše vino kot pri nas. Tako postane vino pijača širokih slojev, kot pri nas žgana pijača.

Po naših gostilnah piše »Gadovo peč«, pa je v resnici rezan Banatčan, piše »Ljutomerčan«, ki je vse drugo samo ne Ljutomerčan. Alkohol ima umetno dvignjen s sladkorjem, da te upijani kot špiritu, sladkobo doseže s saharinom, sodi so Žveplani, drugi dan si bolan kot bi imel trebušni legar in boli te glava. Tako ne more obstati ne vinska produkcija ne vinska trgovina.

»Najbolj rabljene besede imajo pri različnih narodih čisto različen pomen. Tako n. pr. izraza »demokracija« in »socializem«. Za latinsko in anglosaško dušo odgovarjata v resnici po vsebinu in domišljiji popolnoma nasprotnim predstavam. Pri latinskih narodih pomeni beseda demokracija, da se državi vedno več nalaga, država naj vodi, centralizira, monopolizira, fabriceira. Na njo se obračajo stalno vse stranke brez izjeme: radikali, socialisti, monarhisti. Pri Anglosasih pa pomeni ista beseda prav nasprotno: napon vse volje in uveljavljenje osebnosti, država naj bo kolikor mogoče v ozadju, država ne sme razen policije, vojske in diplomacije ničesar voditi, niti šolstva ne.«

Gustave le Bon

KULTURNI PREGLED

Sedaj pa imamo!

(Podbevkov Jakopič)

V »Sloveniji« z dne 11. januarja t. l. smo pod naslovom »Knjiga in slavljenje posebne zvrsti« omenili, kako je v ljubljanski banovinski palači, ko so slavili slikarja Riharda Jakopiča, v slovesnem govoru Anton Podbevk, ki je sestavil monografijo o Jakopiču, z dvema stavkoma pobil kakor muhe z muholovnikom vse ljudi, ki so se ukvarjali s čopiči in barvami od grških časov do Jakopiča. Posneli smo tistu stavko iz Podbevkovega govora, ki je slovesno trdil, da še noben slikar na svetu ni znal tako kot Jakopič naslikati večnega spreminjanja vseh življenjskih prikazni ter da tudi v sedanjosti nihče ne dosega čustvene vsebine njegovih plamtečih barv.

Sedaj imamo pred seboj tudi Podbevkovo knjigo o Jakopiču, ki jo Podbevk imenuje monografijo. Zato bomo kar navedli nekaj odstavkov iz nje, da jih izvejo tudi naši bralec in da ugotovimo, kaj današnji dan v imenu propagande za našo oblikovalčo umetnost tiskajo in ponujajo ljudem.

Podbevk takoj v uvodu, ki ima naslov »Nekaj opomb«, piše, da dobi po zaslugu dr. Josipa Režka in bana dr. Natlačena, ki po Podbevkem mnenju nekako simbolizira spoštovanje vsega slovenskega naroda, sedaj slovenski narod pomembno knjigo (t. j. Podbevkovega »Jakopiča«), ki naj ne bi ostala brez vpliva na naše duševno (menda je hotel reči »duhovno«) življenje! Podbevk pravi tudi, da bo morda ta monografija spadala med tiste redke knjige, ki jih ne beremo samo enkrat, ampak jih prebiramo vedno znova! Pravi, da njeovo, t. j. Podbevkovo mnenje o postanku slovenske umetnosti ni osamljeno, ampak da z njim soglaša tudi Jakopič, ki je l. 1910. zbral na razstavi 80 let upodabljajoče umetnosti na Slovenskem slike svojih prednikov na slovenskih tleh in ki je to svoje mnenje v katalogu te razstave povedal in ga mu še pred kratkim ponovil. To mnenje je pa takole: »Napačno je gledanje naših umetnostnih zgodovinarjev, da datira slovenska umetnost že iz 14. stoletja. Vse tisto, kar smo takrat imeli, je bilo prineseno od drugod. Tu in tam opazimo sicer medle odseve domačega občutja pri nekaterih samoukih in pri nekaterih umetnikih, ki so imeli malo več moći v sebi, toda ti pojavi niso mogli odločilno vplivati na razvoj slovenske umetnosti.«

Podbevk pravi tudi, da je dal Jakopič svoj rokopis v pregled zaradi stvarne kostrukture, nanašajoče se predvsem na njeve izjave iz raznih let, da je Jakopič rokopis skrbno pregledal, da je menil, da ga Podbevk preveč povzdiguje, da je pa upošteval Podbevkovo pisateljsko svobodo in ga je le na nekaterih mestih mafostno popravil.

Drugo poglavje Podbevkove knjige ima naslov »Osebnost«. Takoj v začetku pravi Podbevk, da so dolga stoletja trajajoči boji za narodni obstoje povzročili, da smo bili Slovenci do nedavnega brez lastne upodabljajoče umetnosti. Pravi, da smo imeli sicer veliko število umetnikov slovenskega rodu, ali vsi ti — naj so se uveljavljali doma ali v tujini — so se tako zelo predajali (reči je hotel menda, da so podlegali) tujemu vplivu, da bi jih smeli brez skrbi vključiti v umetnost sosednih narodov. Svoje odvisnosti so se tudi zavdeli, saj so nekateri izmed njih prevzeli tudi v imenu in tudi na ta način kazali, da so se izneverili svojemu narodu. Danes — pravi Podbevk — za trdno vemo, da so bili, izvezni Ažbeta, skoraj brez pomena za slovensko umetnost in umetnost vobče.

Na strani XXXV piše Podbevk spet, da je Jakopič že leta 1907. predložil ljubljanskemu občinskemu svetu načrt za ustanovitev Narodne galerije. Po tem načrtu bi naj pa bilo razstavljenih za začetek kakšnih 20 do 30 del njegovih tovarišev, in je trdil, da ne spadajo v Narodno galerijo dela umetnikov, ki so živeli pred njimi na Slovenskem, rekoč: »Kar so ti umetniki (namreč tisti pred Jakopičem) ustvarjali, je le sad tuje miselnosti. Iz nobenega umotvora ne odseva svobodna slovenska duša, nikjer ni pičice tipičnega slovenskega značaja, izvzemši nekaj diletantovskih poskušenj, ki so se rodile kje v samoti v hrepeneči duši nadarjenega amaterja.«

Na strani XXXVIII pravi Podbevk, da je Jakopič leta 1910. izjavil tole: »Mislim, da se ne motim, če pravim, da slovenske umetnosti sploh ni bilo in je še ni — ona je še v bodočnosti. Toda sedaj smo na poti do nje in ali jo dosežemo, je odvisno od okoliščin... Umetnost postane slovenska tedaj, kadar nam postane življenjska potreba, kadar bomo iskali sebe v njej.«

Podbevk priopoveduje na str. XXXIII, da je bilo za Jakopič

kvalitativna slovenska umetnost epizoda v kulturnem življenju našega naroda.

To je nekaj skoraj dobesednih posnetkov iz Podbevkovega »Jakopiča«. O njegovih razmišljanih o oblikovanju umetnosti in visokodonečih besedah, ki jih je Podbevkovo pisanje polno, ne bomo obravnavali.

Iz zgornjih navedkov sledi zraven tega, da trdi Podbevšek, da je njegov »Jakopič« delo, ki je *epochalno za slovensko kulturo*, in torej ne kak mimo gredoč izraz kakšnega posameznika, še jasno in nedvomno tole:

1.) Vse, kar je bilo na slovenski zemlji ustvarjenega v oblikovanju umetnosti od davne preteklosti do Jakopičevih časov, je prineseno od drugod in ni nič vplivalo na razvitek slovenske oblikovanje umetnosti ter je torej za slovenstvo brez pomena.

2.) Slovenci smo bili do nedavnega brez oblikovanja umetnosti in vsa dolga vrsta oblikovalnih umetnikov slovenskega pokolenja v preteklosti je bila k večjemu gnoj za tujo oblikovanje umetnosti. Še l. 1910. ni bilo slovenske oblikovanje umetnosti.

3.) Slovenska Narodna galerija ni slovenska, ko zbira dela umetnikov slovenskega pokolenja za 6 stoletij nazaj, ker so starci oblikovalni umetniki ustvarjali iz tujine miselnosti in ni nikjer niti piše tipičnega slovenskega značaja v njihnih delih.

4.) Rihard Jakopič se je izučil v Monakovem. Noben Jakopičevih tovarišev, ki so se učili v Monakovem in na katere je vplival tudi Jakopič, ki je zahteval l. 1907., da naj pridejo njih dela v tako Narodno galerijo, kot si jo ejo predstavljajo — ni sposoben, da bi učil na slovenski umetnosti akademiji, če bo ustanovljena. Iz tega bi normalen človek sklepal, da nimamo pogojev za ustanovitev slovenske umetnostne akademije.

(Konec sledi)

Kritik -o

Kakor je priden, je tudi moder kritik —o: »malce« skritizira, nazadnje pa da vsem Blažev blagoslov tako, da je vsem prav. Zadnjič se je pa le opogumil, ob smrti pisatelja Josipa Suchega. »Ko sem davi ugledal v listu njegovo ime med mrliči, piše —o, »me je presunilo in v spomin mi je priplaval Horacijev verz... Nago je odšel Horacijev slovenski pisatelj... Starem gospodu Suchemu v spomin sem vzel za pol ure v roke njegovega Horacija... Listal sem po rokopisu, ki ima na eni strani slovenski prevod, na drugi pa originalni tekst; vsaka pesem je opremljena s podrobnim komentarjem. Zares mnogo dela in pri delu še več ljubezni! Josip Suchy je prevedel celotnega Horacija... Prevodi Josipa Suchega so delo ljubezni in stremljivosti, niso pa stvaritev pesniškega duha. Suchy ni imel zadostne pesniške sile in tankega posluha za poetične lepote Horacijevih verzov. Za dokaz navaja nato —o, eno kitico. Potem pa sklene: »Videti je, da se je Suchy pretesno

oklepal izvirnika. Tako je nekoč profesor Karel Glaser prevajal Shakespearja.«

Spoštovani kritik —o, nihče ne more presoditi, ali je pravilna vaša javna sodba po polurnem pregledovanju neobjavljenega rokopisa, ki Vam ga je malo pred smrtnjo izročil g. Suchy, in nihče ne more vedeti, ali ste objavili za podkrepitev svoje sodbe najboljšo ali najslabšo kitico. Zato mislimo, da bi bilo priporočljivo, da kritike vam zaupanih, a neobjavljenih rokopisov ljudi, ki so odšli, opustite, in počakate svoje sposobnosti kot kritik del, ki jih moremo vtičati.

—kr—

K gostovanju mariborskega gledališča v Ljubljani

Vse je bilo lepo in najlepše. K vsemu zadovoljstvu bi si pa dovolili pripomniti, da naj bi mariborsko gledališče izbralo primernejšo dramo. Ko so prišli hrvaški pisatelji v Ljubljano, niso brali ali recitali švicarskih pesnikov in ko so pred leti gostovali ruski igralec v Ljubljani, niso nastopili s kako Cajnkarjevo, Dornikovo, Golouhovo, Kreftovo, Remčeve ali Standekarjevo igro, temveč so se pokazali in izkazali z Gorkim in Čehovom.

Jezikovni kotiček

Pred leti je založila »Umetniška propaganda« neko znanstveno knjigo, spisano v takem jeziku, da je prava karikatura slovenščine. Ta moja sodba se nanaša na pregibanje (sklanjatev in spregatev), skladnjo in rabi besed, zlasti skovank.

Nekaj primerov: našo življenje, svojo moštvo; nedokazanih trditv; ki ga je granata vrgla ob tal; dva dnij; dejanja, na katere bi mogli biti ponosni; s preklicom; eni ter isti stup; niti in vlakni, z nebrojem vlaknij; spreminjave vlaknij; ta sijajen efekt; po čem drugim; drva, katere treba zložiti; obe psihote; obe vzrasti; tim bolj; k večjem; uporablja pristavke, da zamaši z njim praznine; v tričetrtni slučajev; dejstva, katere je dognala znamost. — **Glagolske oblike:** nezgorjen alkohol; sina, imajočega še nekaj opraviti; obstojam, obstojni; izrazujoč, naraščajoč, propadajoč, oglasujoč se; prenešen; kolneč; nazivljač, nazivljam; kar se jim načrtevi; skopljimo ga! (ta li je menda zašel iz deležnika skopljen v velelnik skopimo); oboljenje (7 krat); otrovlenih možgan; dojmevan (dojemam); alkohol organe zamaščeva (slov.: zamaščuje); starinska oblika mogo (= morejo) je v strokovni prozi smešna.

Skladnja: uporabil sem literaturo, kolikor mi jo je bilo dostopne (sl.: je); kar sem smatral važnega (beri: imel za važno); potom poskusov, potom raziskavanj, prisilnim potom, zakonitim potom; odva-

janje potom črevesa, potom alkoholizacije; ob večkrat pripetivih se sestankih (slov.: ob ponovnih s.); maček, katerim velé ris ali tiger (beri: kakršnemu); temu ni tako (po nemškem vzorcu); samemu sebi jih ne sme prepustiti; po in pred napadi (sl.: pred napadi in po njih); urejamo naša dejanja; v dneh, na katerih se vrše slavnosti; kako stoji s pijancem (sl.: je); tako stoji z orientacijo; mnoga med njimi jih ugrabi TBC (sl.: mnoge izmed njih pobere...); postopanje s strani bolnikov napram nasprotnikom (sl.: ravnanje b. z nasprotniki); haluciniranje, pred in po katerem ga ni smatrali... (sl.: pred katerim in po katerem...); izvzemši pijancev (sl.: pijance), 60 odstotkov vzdržno ostalih bolnikov (sl.: 60 odst. bol., ki so ostali vzdržni); ob primerno se mu zdeči priliki (sl.: priložnosti, ki se mu zdi primerna); dvomimo na eksistenciji delirijev (sl.: o eks.); potegne revolver in strelja dvakrat (sl.: ustrelji); šolo mrzé, boječi se kazui (sl.: boječ — ali pa: ker se bojó k.); spričo navedenim dejstvom (prav: spr. nav.-ih dejstev) itd. itd. Na vsaki strani je vsaj en primer zloglasne konstrukcije po vzoru »lšče se Uršo Plutovoc«; n. pr. naj se ugotovi težo; bi se jo dal nazvati... v smešnosti, katero bi se dalo še prenašati; da bi se kogar koli postavilo na tako mesto; naj se ga oprosti itd.

V nikalnih stavkih, ki niso eksistentni, rabi avtor osebkovo besedo v rodilniku: kakor bi se ne bilo ničesar zgodilo; se ne opravi ničesar; da se tega delati ne sme; ali se je sploh ne omenja; kjer se ni pisanosti strogo sodilo; včasih rabi celo povedkovo določilo v rodilniku (nam. v imenovalniku): pisanost ni ničesar drugega kot psihoza (sl.: nič dr.).

Na napačnem mestu beremo večkrat ločilne števlike namesto glavnih: dvoje zapahov, dvoje stražarjev; dvoje branjev (tu pa pisec nadaljuje: »ki so porabljal 50 do 100 gr tekočine«).

Nepotrebne srskskohrv. besede: obitelj, broj; istinit, osobito, dočim, nečuven, napram; hvalisati, smatrati, nadkriljevati, ostaviti, svedočiti i. dr. — Piševe skovanke so večjidel slabe: (na)obdritev, odkriljevost, razplemenitev (= degeneracija), nebrojnokrat, odločenje (= odločitev), iztoč (= točenje), izslikavati (= okraševati) itd.

Med neštetimi grškimi in latinski tujkami bereš v tej knjigi tudi: deteranca (v blaznici) — ali je to križanka internacije z detencijo?

»Zolin roman« — to bi se smelo pisati, če bi se pisalo Trdinine bajke, slugina hči, vojvodin oče, Deteline povesti. — Stopnje so višje ali nižje; naš pisec pa piše: na globočih stopnjah (101), na globočjo stopnjo (86) — globoko je nasprotno plitvemu! »Pivec se skrivoma opona« (93) — beri: opija, opiva. »Nasnivek« (135) naj bo (slutim) to, kar je kdo nasnoval, torej nasnutek? — Neoporeene soprove (123), neovrzen način (120) sta morebiti le stavski pometi.

ravni nasledek dejstva, da ga preprosto treba ni. Popolnoma nemogoče je, da bi pri katerem koli drugem kulturnem narodu, posebno pa še na primer pri Francuzih in Anglezih, a prav tako tudi pri Nemcih ali Italijanh, sploh mogel prebiti človek, ki bi bil tako skregan s svojo materinščino kakor na primer naša časnikarija. Kajti takoj bi nastopila vsa javnost in ga obsodila, da bi bil nemogoč za zmemom. Kako so v tem pogledu drugi narodi tenkočutni, dokazuje tale primer. Švica ima v teh dneh svoje težave zaradi premajhnega pridelka. Zato hoče povečati obseg obdelane zemlje in v ta namen so začeli z veliko propagando, ki jo je nekdo krstil za »Anbauschlacht« — setveno bitko. To bi bila beseda, ki bi se ji zgolj z jezikovnega stališča ne dalo kaj prigovarjati, pri nas smo dobili v zadnjih časih vse polno podobnih tvorb, pa se ni še določil noben jezikoslovni »natančnež« spotaknil ob njej. Toda demokratični Švicarji beseda ni bila všeč, preveč jim diši po celostni miselnosti in njeni uniformiranosti, zraven je pa še švicarskemu ljudstvu tuja. Na švicarske dnevne se je usula ploha protestov. Med drugimi se je oglasil poslanec Muschgu v dnevniku »Die Tat« z dne 4./5. p. m. Pravi, da so na tem, razviti veliko stvar v slabo besedo. Kajti »Anbauschlacht« da je skozi in skozi nešvicarska besedna nakaza. Pred vsemi da je Švicarju že beseda »anbauen« tuja, Švicar da pozna samo »Anpflanzen«. Še manj pa se sme govoriti o kakšni bitki,

Dosedno piše avtor »konečno«. »Syn-dromus Korsakowii« se imenuje v tej knjigi »Korsakowljega psihoza« (145), »Korsakowljega bolezen« (148) — tako se ne more glasiti svojini privednik ruskega imena Korsakov. Prva (obsežnejša) izdaja Breznik-Ramovševskega »Slov. pravopisa im Čehov-Ije črtice, Brusilov-Ije ofenziva; Andrejev-Ije drame. — »Alkoholovki celo vrsto organov, med njimi vse slezi« (151) — mar so to žleze? »Slezaste juhe« (52) = slizaste, sliznate, sluzaste? »Razbiranje v prvotine« (11) beri: v prvine (elemente)! (Prvotine bi bile prvenci pridelkov, novina.)

—ABC—

Spet »jutrovščina«

»Jutro« v 21. št. prinaša spet eno ro-parskih zgodb, ki so tako pri srcu njegovim ljudem. V njej beremo med drugim: ... Drugi členi razbojniške tolpe so med stalnim streljanjem bežali skozi Worthovo hišo in neko drugo ogromno ve-leblagovnico. Veleblagovnici sta bili tedaj napolnjeni s kupovalci itd. Zdi se, da Jutrov časnikar sam ne ve, kaj pomeni ta nestolnica beseda »veleblagovnica«, ker sicer je ne bi napolnil z ljudmi, temveč z blagom. »Veleblagovnica« ni niti drugega, kakor velika trgovska hiša, ki je napolnjena z različnim blagom in navadno polna kupovalcev. »Ta-Ta« se ne razlikuje od drugih trgovin po tem, da ima blaga, ker ga imajo več ali manj vse prodajalne. Nemci naj le imajo svoj »Warenhaus«, mi pa dobro razlikujemo skladisca in trgovine. Pleteršnik pozna pod blagovnico samo edino hčer v hiši, ki ji pripade vse premoženje. Ali vidite, da ne smemo veliki blagovnici mešati z »veleblagovnicami? —kr—

Popravi!

V zadnji številki »Slovenije« z dne 24. januarja t. l. je bil na 3. strani priobčen sestav o prihodni slovenski umetnostni akademiji. Tiskarski skrat je pa pokvaril naslov tega sestavka tako, da se je glasil naslov »Kaj je in naj bo s slovensko umetnostno zgodovino«, namesto pravilno »Kaj je in naj bo s slovensko umetnostno akademijo. Iz besedila sestavka je sicer takoj v začetku razvidno, da gre za slovensko umetnostno akademijo, ne pa za umetnostno zgodovino.

Prav tako sta se vrinili v sestavek o nestrokovnjaški oceni klavirskega koncerta B. Mosulinove v zadnji številki »Slovenije« dve tiskovni napaki. Ni pravilno oznamenilo izvajane Ravelove skladbe z »Ondine«, temveč je prav »Ondine«, kar je vsak glasbeno izobraženi bralec takoj opazil. Pri Debussyjevi skladbi Bruyères pa mora biti opomba: (skladba iz drugega dela preludijev), ne pa, kot je bilo napacno tiskano: (skladba in 2 dela preludijs), kar seveda nima nobenega smisla.

kajti ja beseda je hudo neprimerna za ustvarjajoči namen, ki ga ima povečanje obdelane zemlje, na vse povrh pa je še vzeta iz jezikovne in duhovne orožarnice zamejstva. Muschgu se celo naravnost zdi, da bi utegnila biti slaba beseda ovira za dobro stvar.

Muschgu so seveda pritrjevali še drugi dopisniki. Pri tem pa je zanimivo to, da pišejo nemški Švicarji isti knjižni jezik kakor Nemci v rajhu. Pa vendar ta odpor. A naša časnikarja nam hoče zameriti, če odklanjam besede, ki prihajajo iz drugih knjižnih jezikov in ki so nam po obliki in vsebini tuje.

Prazna vera in napreden časopis

»Slovenski Narod« vsak pondeljek pre-rokuje ljudem iz zvezd prihodnost za teden dni. Janez Trdina je zapisal:

Cloveškemu napredku je največja soražnica brez dvombe prazna vera. Moram se tedaj skrbno odstraniti vsaka, tudi najmanjša stvarica, ki goji to kužno pošast... Steparski pisatelji takih čenč naj se ponosajo in vesele, da so ukradli že toliko tisoč s potom in žulji prisluzenih goldinarjev našemu praznovernemu kmetu in de-lavcu.

Urednik in izdajatelj: Ivan Zorec, pisatelj v Ljubljani